

Katsaus

numero 3 1959

- Reijo Wilenius: Presidentti Kekkonen poliittisesta ajattelusta
Tapani Halonen: Kuntouttamistyö
Jyri Schreck: Kaksi runoa joelta
Olavi Vepsäläinen: Grafiikkaa
Merkittäviä Erkki Niinivaara: Ovatko suomalaiset
puheenvuoroja: uskonnollisia? Tuure Junnila: Vapau-
den vähittäismyyntiä
- Katsauksia
neljännesvuoteen: Arvo Salo: Kulttuuritapahtumia
Silmäyksiä: Jouko Tyyri: Jokapäiväinen leipä,
Erkko, Anhava ja järjestelmä Pentti
Karhunmaa: Wieniläisiä leivoksia

KULTTUURI – POLITIIKKA – TALOUS

Katsaus

Toimittajat: Reijo Wilenius (päätoimittaja), Raimo Antikainen

Toimitus ja tilaukset: Helsinki, Fredrikinkatu 36 B 36, puhelin 62 49 78

Vuositilaus 350 mk. Irtonumero 90 mk.

Katsaus voidaan tilata käyttämällä lehden postisiirtotiliä 94711 tai postista, kirjakaupoista ja asiamiehiltä.

Ilmestyy neljästi vuodessa

Kolmas vuosikerta

Jokainen kirjoittaja vastaa itse kirjoituksensa sisällöstä.

PRESIDENTTI KEKKOSEN POLIITTISESTA AJATTELUSTA

Reijo Wilenius

IV POLIITTISEN REALISMIN SUURUUS JA KURJUUS

Ensiksi haluan palauttaa mieleen että nämä kirjoitukset, joista tämä on viimeinen, käsittelevät presidentti Kekkonen poliittista *ajattelua*, eivät hänen poliittista *toimintaansa*.

Toiseksi minun täytyy vielä toistaa — koska epäilyksiä on esiintynyt — etten 'pyri' näillä kirjoituksilla mihinkään muuhun kuin selvittämään aiheeni tosiasioita ja muodostamaan niistä kokonaiskuvaa. Sellainen poliittinen kirjoittelu, joka on vailla mitään 'tendenssiä', joka pyrkii vain selvittämään todellisuuden piirteitä, voi monesta tuntua yllättävältä.

Kolmanneksi haluan esittää uudelleen, ikäänkuin tämän loppukatsauksen taustaksi, eräitä näkökantoja kirjoituksesta »Suomalaisten henkinen tylsistyminen» (KATSAUS 2, 1957).

Aineelliselta kannalta itsenäisyyden aika merkitsee Suomelle monessa suhteessa loistavaa nousua. Sensijaan eräillä henkisen elämän aloilla se tarjoaa hyvin vaatimattomia tuloksia.

Poliittisen ja sosiaalisen ajattelun aloilla on *puoluevaltaisuus* tänä aikana kiistattomasti kasvanut — hyvän suppean kuvauksen siitä antaa tohtori Nousiainen kirjanen »Puolueet puntarissa» — ja vastaavasti *yksilöiden* luova ja itsenäinen panos heikentynyt. Poliittinen ajattelu on

tapahtunut miltei jännöksettömästi puolueiden piirtämien ympyröiden puitteissa.

Näyttää siltä että myös niinsanotut johtavat poliitikot ovat juuttuneet yhä lujemmin riippuviksi puolueitten pyrkimyksistä. Puolueiden *henkisen* vaikutusvallan kasvu niin 'ylöspäin' sen johtajiin ja eduskuntaryhmään kuin 'alaspäin' sen yhä tiukemmin organisoituvaan kannatajakuntaan on tarkkaan ajatellen varsin ihmeellinen tosiseikka.

Sitä on nimittäin vaikea arvostaa muulla tavalla kuin sanomalla: *Tässä on muuan kansamme henkisen kehityksen vastavirta.*

Miten arvokkaita ovatkin ne tavoitteet, joita poliittiset puolueet toiminnallaan toteuttavat — jos ne *samalla* tylsistävät ja pusertavat kaa-voihin yksilöiden poliittista ja sosiaalista ajattelua; jos niiden piiristä katoaa respecti yksilöllistä kannanottoa kohtaan, ne heittävät omat vetensä kansamme tylsistymisen akanvirtaan.

Puoluekantojen harmautta vasten erottuu itsenäisyydenkin aikana kuitenkin muutama omapiirteinen profiili. Ei voida väheksyä sitä sisäistä voimaa, usein tuskallista ponnistusta, mitä oman ajattelutavan säilyttäminen näissä olosuhteissa on vaatinut. Monille se on merkinnyt — 'omienkin' taholta — syrjityksi tulemista vuosien ajaksi. Sellaisia henkisesti omapiirteisiä hahmoja ovat nähdäkseni olleet *mm.* Ståhlberg, Mannerheim, Paasikivi, Tanner ja Kekkonen.

Olemme aloittaneet viimeksi mainitusta, koska hänen ajattelutansa luonne ja arvo on tällä hetkellä kiistanalaisin.

Tuskin kukaan, joka tarkkaavaisesti lukee hänen kirjoituksiaan, voi välttää vaikutelmaa: tässä kirjoittaa henkisesti omavarainen henkilö. Tämä on sanottava niistä vastustavista tunteista huolimatta, joita hänen sanansa ja tekonsa aika ajoin herättävät. Ajattelen esim. kansainvälisesti merkittävimmän filosofimme sivuuttamista viime akateemikon-nimityksessä. Merkitsee paluuta tsaarinvallan olosuhteisiin, jos valtion-päämies tällä tavalla puuttuu kulttuurielämämme kulkuun.

Silmiinpistävin yleinen piirre hänen ajatustavassaan lienee se, mitä nykyään meillä nimitetään *poliittiseksi realismiksi*.

Mitä on realistinen poliittinen ajattelu?

Jatkosodan jälkeen on poliittisen ajattelumme yleisessä ilmapiirissä tapahtunut selviä muutoksia. Muuan oire muutoksista on nähdäkseni se, että sanaa 'realistinen' ja sen sukulaisia tapaa viljalti poliittisessa tekstissä. (Muuttuuko ajattelu realistisemmaksi sen ansiosta, että sanaa 'realistinen' ututterasti viljellään, on epävarmaa.) On paikallaan selvittää, mitä ilmaisulla 'realistinen poliittinen ajattelu' tai — mikä merkinnee suurin piirtein samaa — 'poliittinen realismi' voidaan mielekkäästi tarkoittaa.

Poliittisella ajattelulla tarkoitettaneen (1) poliittisen ja sosiaalisen todellisuuden tulkitsemista ja (2) poliittista päämääränmuodostusta.

Realistisella poliittisella ajattelutavalla tarkoitetaan tämän mukaan (1) realistista poliittisen todellisuuden tulkitsemista ja (2) realistista poliittista päämääränmuodostusta.

Realistinen poliittinen ajattelu (1) mielessä

Joku voi väittää, että mitään erityistä 'realistista poliittista ajattelua' ei tässä (1) mielessä lainkaan tarvita. Että saman tehtävän täyttävät eräät tieteet, sellaiset kuin sosiologia, kansantaloustiede, poliittinen

maantiede, valtio-oppi ja poliittinen historia — ehkä myös sovjetologia eli Neuvostoliitto-oppi. Nehän tutkivat ja tulkitsevat samoja todellisuuden alueita kuin realistinen poliittinen ajattelu (1) mielessä. Ja kummatkin pyrkivät — tässä on jonkinlainen realistisen ajattelun määritelmä — pysymään tulkintoja tehdessään niinsanottujen varmojen tosiasiain perustalla.

Käytännössä ovat asiat toisin. Mainitut tieteet ovat toistaiseksi luotettavalla tavalla selvittäneet ainoastaan murto-osia siitä sosiaalisesta todellisuudesta, johon ihmisten poliittinen toiminta kohdistuu. Realistisella poliittisella ajattelijalla voi olla näistä tieteistä suurta apua, mutta vain apua. Käytännössä hän saa apua myöskin muista lähteistä, 'epätieteellisestä' kirjallisuudesta, omasta ja muiden 'epätieteellisestä' elämäkokemuksesta.

Luoja yksin tietänee, millaisesta keitoksesta hänen yleisemmät näkemysensä syntyvät. Pääasia on, etteivät ne synny olutkolpakon ääressä isänmaallisilla pikkutunneilla, kuten reaalioliitikko Hitlerin kohdalla näyttää tapahtuneen.

Poliittisen realismin tuholaisia ovat perinnäiset ajatuskaavat, ideologiat ja puolueohjelmat. Näissä on tietysti myös käyttökelpoista ainesta. Pahin tuholainen on *toive*.

Erinomaisen esimerkin realistisesta poliittisesta ajattelusta tässä (1) mielessä tarjoavat Urho Kekkosen Pekka Peitsi-katsaukset viime sodan päivinä. Niitä lukiessa on otettava huomioon, millainen tyhmistävä paine itsenäiseen tarkasteliinaan silloin suuntautui sensuurin, yleisen mielipiteen ja johtavien poliitikkojen taholta. Hyvän kuvan toiveajattelun paineesta antaa Ragnar Ölanderin kirja »Krig och censur», joka on jäänyt valitettavan vähälle huomiolle. Ken siinä paineessa pysyi itsenäisenä, hän *oli* itsenäinen.

On tyrmistyttävää todeta, että tällä hetkellä on leviämässä vastaavankaltainen toiveajattelu. Muullakaan tavalla en pysty selittämään sitä, ettei puolustuslaitostamme saateta ajan vaatimalle kannalle.

Realistinen poliittinen ajattelu (2) mielessä

Poliittinen realismi tässä (2) mielessä on paljolti sormenpääntunnon asia, ja sitä on siksi mahdoton täsmällisesti määritellä. Se ei merkinne samaa kuin poliittinen varovaisuus, vanhassa pysyminen, sillä radikaalitkin päämäärän asettelut voivat olla realistisia — jos ne johtavat toivottuun tulokseen. Olisi myös väärin sanoa, että realistinen päämäärän asettelu merkitsee toiveiden eliminoimista — mitä ovat päämäärät, jotka eivät ole toivottuja? Puhe toiveiden eliminoimisesta tässä yhteydessä saattaa perustua tieto- ja normikäsitteiden sekottamiseen. Poliittisen tilanteen *tulkittamisessa* on toiveita vältettävä; poliittisen tilanteen *muuttamisessa* on nimenomaan seurattava toiveita, joskaan ei aina omia.

Kysymyksessä ovat silloin ne toiveet, jotka liikkuvat yhteiskunnan 'sisuksissa', jotka muodostavat kansan niinsanotun poliittisen tahdon. Realistinen poliittinen ajattelijaj elää sormenpääntumassa näihin toiveisiin, jotka voivat olla jyrkässäkin ristiriidassa vallitsevien instituutioiden kanssa. Hän ottaa päämääräkseen ne toiveet, jotka hänen käsityksensä mukaan ovat oikeutettuja, toteuttamisen arvoisia.

Poliittinen realisti tässä mielessä on *tietoiseksi-tekijä*, joka — kuten kulunut sanonta kuuluu — pitää korvansa kansan sydämellä. Hitlerin loistava nousu 1929—33 näyttää perustuneen juuri tällaiseen kuunteeluun. Vahinko vain, että hän kuuli ainoastaan alemmat tunteet, vihan

ja ressentimentin. — Kauniimpi esimerkki on Snellman. — Suurin kuuntelija näyttää meillä itsenäisyyden aikana olleen Toivo Pekkanen.

Siten päädyn tässä poliittisen realismin vaatimattomassa analyysissä kummalliseen tulokseen: Toisaalta tarvitaan toiveiden *voittamista*. Toisaalta toiveiden *seuraamista*. Kummallakin tapahtumalla on prosessissa oma osansa.

Asia näyttää mutkistuvan vielä tästäkin — ja muuttuvan yhä enemmän sormenpää-asiaksi — kun esitetään vaatimus, että poliittisen realistin täytyy kyetä asettamaan päämääränsä myös kansan tietoisten toiveiden, sympatioiden ja antipatioiden, vastaisesti. Tätä seikkaa on Urho Kekkonen korostanut kirjassaan »Tässä sitä ollaan». Toisinaan johtaisi kansan tietoisten toiveiden seuraaminen itsetuhoon. Kommunistijohtajamme, jotka tanssivat vähävaraisen kansan vihalla ja kaunalla, ovat epäilemättä eräässä rajoitetussa mielessä realisteja, mutta valitettavasti vain samassa mielessä kuin Hitler ja kumppanit.

Hyvän esimerkin tällaisesta 'realismista' tarjoavat myös ne oikeistojohtajat, jotka 20- ja 30-luvuilla soittivat laajojen piirien vihalla ja epäluulolla sosiaalidemokraatteja kohtaan. Todellista realismia — edellä esitetyssä mielessä — osoittivat silloin ne harvat porvarilliset poliitikot, heidän joukossaan Urho Kekkonen, jotka vastoin tätä 'ajansuuntaa' tavoittelivat yhteistyötä sosiaalidemokraattien kanssa. Sen päämäärän realistisuutta tuskin kukaan enää talvisodan jälkeen epäilee. — Sensijaan on epävarmaa, olisiko yhtä realistista tällä hetkellä yhteistyö kommunistien kanssa. Ehkä olisi.

Toisen mainion esimerkin tarjoaa sodanjälkeinen suhteiden kehitys Neuvostoliiton kanssa. Olisi ollut silkkaa valhetta sanoa, että Suomen kansa heti sodan jälkeen halusi ystävällisiä suhteita itäisen naapurin kanssa. Laajoissa piireissä vallitsi vielä vahvoja epäluuloja, vihaa ja maailmanlopun tunnelmaa. Asettaessaan päämääränsä *vastoin* näitä yleisiä mielialoja Paasikivi ajoi todellista reaalipolitiikkaa. Sitä tuskin kukaan enää epäilee.

Kummassakin esimerkissä esiintyy muuten muuan mielenkiintoinen yhteinen piirre. Ne vihan ja kaunan tunteet, joita vastaan realistisen politiikan täytyi taistella, olivat kehittyneet määrätietoisien puolue- tai valtiopropagandan ansiosta. Kun kirjoituksen alussa väitin, että lisääntyvä puoluevaltaisuus johtaa kansan tylsistymiseen, voin nyt täsmentää väitteeni seuraavasti. Puolueet eivät vain *edusta* kansan mielipidettä, ne myös *luovat* sitä. Puoluepropaganda takoo — lehdistön ja tukimiesten avulla — kansaan vihan- ja kaunantunteita sekä toiveita, jotka eivät liity kansan rationaaliin tarpeisiin. — Ymmärrän kyllä, miten puolueet selittävät sellaisen toiminnan kehittymisen sodan jälkeen. Kun SKDL tiukalla organisaatiollaan aloitti senttyllisen kuolemantanssin, täytyi muidenkin, ensin sos.dem. puolueen, sitten maalaisliiton, ja lopulta myös kokoomuksen iskeä käsi kätehen ja liittyä karkeloivaan piiriin. Näin *muserretaan arvostelukykyä, kohennetaan kaunaa, istutetaan toiveita*. Realistisen politiikan harjoittaminen, joka perustuu kansan elämäntarpeisiin, käy yhä hankalammaksi.

Edellisissä kirjoituksissa lienee jo selvästi osoitettu, että poliittinen realismi myös (2) mielessä on Urho Kekkosen ajatustavan piirteitä. Samaten kaksi edellä mainittua esimerkkiä ilmaisee hänen kantansa. Hän on sitkeästi pystynyt vastustamaan perinnäisiä antipatiantunteita, milloin ne ovat olleet syvemmin tajutun kansan edun vastaisia. — Mutta täytyy heti lisätä: Maalaisliiton sodanjälkeisenä johtajana hän on ollut myös, sikäli kuin saatan nähdä, myötaluomassa olosuhteita, nykyistä puoluelaitostamme 'pelisääntöineen', jotka tekevät reaalipolitiikan harjoittamisen yhteiskunnassamme yhä hankalammaksi.

Edellä sanotusta käynee ilmi, ettei tämän kirjoittajalla ole mitään periaatteellista huomautettavaa poliittista realismia vastaan. Vaikutelmani on, että kyseisen ajatustavan leviäminen *ulkopolitiikan* alalla huomattavasti puhdisti poliittista ilmapiiriämme. *Sisäpolitiikasta* on samanlaatuinen realismi sensijaan vielä kaukana.

Kritiikkini kohdistuu vain eräisiin realistisen poliittisen ajattelun lieveilmiöihin, jotka eivät välttämättä siihen liity. Mutta Suomessa näyttävät liittyvän, jopa siinä määrin, että voidaan puhua 'poliittisen realismin kurjuudesta'.

Sodan jälkeen valtaan kohonneita poliitikkoja syytetään tarmokkaasta oman edun tavoittelusta, eikä aiheetta. Lisäksi heitä syytetään likaisten aseiden käyttämisestä sisäpoliittisessa sodassa, eikä aiheetta.

Onko perusteita arveluun, että realistinen poliittinen ajattelutapa ja 'ennakkoluuloton' omien ja puolueen etujen hoitelu liittyvät toisiinsa?

Realistinen poliittinen päämääränmuodostus on *kriittinen* asenne. Sen kritiikki kohdistuu niihin arvoihin, jotka vanhastaan on esitetty poliittisen toiminnan päämääräksi. Se pyrkii *karsimaan* pois perinnäisiä arvoja, jotka eivät enää liity kansan rationaalsiin tarpeisiin. Mutta kun mies rupee niittämään, kaatuu aidatkin maahan... Kun meillä jatkosodan päättyessä sortuvat eräät suuret ja turhat idealistiset päämäärät, näyttää ihmisten mielissä sortuneen myös *sellaisia* ihanteita, jotka kiinteästi liittyvät yhteiskunnan tarpeisiin. Tehtäväni ei ole tässä luetella korruptioilmiöitä, jotka kiistatta vahingoittavat yhteiskuntaamme. Moraalia ei sitäpaitsi rakenneta saarnaamalla.

Urho Kekkosen sodanjälkeisessä tilityksessä »Tässä sitä ollaan» aavistaa paikka paikoin yleistä skeptillisyyttä moraalisia arvoja kohtaan. Kun hän puhuu »realistista, joka ei usko moraalikäskyjen kaikkivoipaisuuteen nykyisessä maailmassa», kuultaa sanoista senlaatuinen resignoitunut epäusko, joka ei ole suuresti innostunut moraalikäskyjen »voipaisuuden» lisäämiseen pahassa maailmassa. Pääosa siitä, mitä hän kirjassaan lausuu, on oikeaan osuvaa menneisyyden tavoitteiden kritiikkiä. Mutta tuntuu kuin miehen niittäessä aidatkin kaatuisivat... Tämän seikan aavistamisesta johtuu kenties monien ambivalentti suhde sodanjälkeiseen poliittiseen realismiin. Se hyväksytään, mutta samalla tuomitaan. Jos juttua tarkemmin tutkitaan, täytynee itse poliittinen realismi julistaa syyttömäksi.

Loppusanat

Lopullista kuvaa Urho Kekkosen poliittisesta ajattelusta ei vielä voida missään mielessä esittää, koska hän sattuu olemaan keskuudessamme elävä ihminen. Olisi helppoa — puoluekirjoittelun tarpeiksi — sulkea toinen silmänsä ja nähdä ainoastaan *yksi* puoli tässä moninaisessa kokonaisuudessa. Siinä piilee *lukuisia* pyrkimyksiä, jopa toisilleen vastakkaisia. Siinä on kiistämättä esiintynyt itsenäisyyttä oman puolueympäristön pyrkimysten suhteen, koko kansan rationaalisten tarpeiden suuntaan.

Tulevaisuus näyttää kumpi piirre, poliittinen realismi vai sen lieveilmiö, meillä yhä voimistuva 'puoluerealismi', jää voiton puolelle.

Jonkinlaisena kulttuuriyhteiskunnan mittapuuna voidaan osaltaan pitää sitäkin, miten suhtaudumme keskuudessamme eläviin invalideihin.

Ei ole varsin kaukana aika, jolloin yleinen köyhäinhoito oli ainoa tuki, minkä avulla «vaivaisten» osaa pyrittiin lievittämään. Jos meidän vielä varhaisempiin aikoihin, palaa mieleen mitä tehtiin muinaisessa Spartassa aikanaan invalideille ja muille heikoille yksilöille. Ja keskiajan hovinareja ei suinkaan aina valittu älynsä, vaan useimmiten rujoutensa perusteella.

Meidän aikamme invalidihuollolle on ominaista pyrkimys hoitaa ihmistä. Ei ole kysymys yksinomaan katkenneesta kädestä tai sairastuneesta keuhkosta, vaan ihmisestä kokonaisuudessaan. Eri asia on, miten pitkälle tätä «kokonais kuntouttamisen» linjaa on päästy. Suunta ja pyrkimys on kuitenkin oikea. Ajatelkaamme vain esim. metsätyömiestä, joka on sairastunut keuhkotuberkuloosiin. Enää ei tämän taudin kohdalla ole niinkään kysymys nopeasta hengenmenosta kuin monista yhteiskunnallisista pulmista. Melko varmasti tieto siitä, että on sairastunut tuberkuloosiin, on miehelle *psyyykinen* järkytys. Samoin se on raskas taloudellinen menetys. Perheenhuoltajan joutuessa parantolaan tietää se ansiotulojen tyrehtymistä vähintään useiksi kuukaudeksi, tavallisesti vuosiksi. Edessä on ammatin vaihtaminen ja kevyemmän työn hakeminen. Näin kysymys on myös ammattikoulutuksellinen. Viimein asia on myös sosiaalinen. Yhteiskunnan on autettava invalidiksi tullutta jäsentään sekä aineellisesti että myös henkisesti tukien. Kuntouttamisella tarkoitetaan juuri invalidin saatamista mahdollisimman toimivaksi ja työkykyiseksi yhteiskunnan jäseneksi ottamalla huomioon kaikki nämä monitahoiset tekijät. Äskeisen metsätyömiehenkin tapauksessa hänen terveeksi saattamistaan suunniteltaessa ja toteutettaessa ei ole riittävästi pohjaa, ellei hänen psykykissosiaalista tilannettaan selvitetä yhtä perusteellisesti kuin hänen keuhkojensa tilaa.

Kysymys on tietenkin laajasta tehtävästä. Miten laajasta, siitä ei ole käytettävissä tarkkoja arvioita. Jonkinlaista mielikuvaa voivat antaa erilaisissa sairaanhoitolaitoksissa hoidettavien lukumäärät, arviot eri invalidiryhmistä, Kansaneläkelaitoksen työkyvyttömyyseläkkeensaajia koskevat tilastot jne. Esim. tuberkuloosiparantoloistamme poistuu joka vuosi n. 10.000 henkilöä. Aistivallisia on arvioitu olevan n. 12.000, reumatauteja sairastavia hyvän joukon yli 100.000, tapaturmia sattuu vuosittain n. 200.000 ja työkyvyttömyyseläkkeitä on Kansaneläkelaitos myöntänyt tähän mennessä n. 250.000 verraten vaikeavammaiselle. Näistä on tällä hetkellä voimassa n. 120.000. Luonnollista on, että kaikki eivät joudu kuntouttamistyön piiriin ja toiselta puolen parhaimmallakaan kuntouttamistyöllä ei kaikista voi tulla työkykyisiä, melkoisesta osasta kuitenkin.

Kuntouttaminen alkaa hoitolaitoksissa ja jatkuu tarpeen vaatiessa ammattikoulutuksena ja työhönsijoituksena. Meillä kuntouttamistyön järjestelmässä varsinkin hoitovaiheen jälkeisessä, on tunnusmerkillistä, että valtio maksaa kustannukset ja yksityiset järjestöt ja laitokset suorittavat käytännön työn. Heti alkuun on todettava, että olemme päässeet tällä alalla melko pitkälle ja joillakin tärkeillä kohdin olemme aivan kärkipäässä. Eräät asiantuntijamme ovat kansainvälisesti tunnettuja nimiä.

Yksi ja toinen alalla toiminut on viime aikoina käynyt ulkomailla tekemässä vertailuja ja ottamassa oppia. Mikäli verrataan valtion kuntouttamiseen käyttämiä varoja näyttää siltä kuin meidän kruunumme ei olisi kovinkaan kitsas. Esim. sellaisen kuntouttamismielesäkin kehittyneen maan kuin Yhdysvaltojen valtion osuus kuntouttamisen rahoituksessa on suhteellisesti pienempi kuin meidän. Tuntuu kuitenkin siltä, kuin meidän pitäisi rahallamme saada enemmän näkyvää aikaan. Erityisesti tuo alussa mainittu ihmisen kokonaistilanteen huomioonottaminen on jäänyt melko vaillinaiseksi ja ilmeisesti meillä kaipa kohentamista. Suomessa on esim. vain harvoja sairaaloita, joissa henkilökunta edes jossain määrin kokoontuu potilaan koko tilanteen yleisarviointiin. Anglosaksisissa maissa tämä on yleisesti vallitseva käytäntö. Emme yhteistyön tekijöinä muutenkaan taida olla malliksi. Näkeehän sen kaikessa yhteiskuntaelämässämme. Ratkaisevaa parannusta tilanteeseen tuskin on odotettavissa ennenkuin kuntouttaminen ja siihen liittyvät yhteistyökysymykset on sisällytetty lääkäreiden peruskoulutukseen. Onhan lääkärin tehtävänä johtaa kaikkea potilaalle annettavaa terapiaa, myös kuntouttamista. Mutta mitä lääkäri tietää asiasta? Ellei hän satu olemaan asiasta poikkeuksellisen kiinnostunut, hän ei tiedä koko asiasta juuri mitään. Ainakaan opiskeluvaiheessa ei ole mahdollisuutta kuntouttamisalan oppiin. Välitöntä korjausta ei näin ollen ole näköpiirissä. — Toinen hoitovaiheen kuntouttamista heikentävä tekijä on työterapeuttien koulutuksen puuttuminen. Tehokas suunnitelmallisesti ohjattu toimintaterapia on kuntouttamisen alkuvaiheen peruskiviä ja kun alalla ei ole koulutettua työvoimaa, ei varsin hyviä tuloksia voi odottaa. Itse työtä on meillä tehty jo vuosikymmenet, mutta enimmäkseen «sormituntumalla». Onhan sairaaloissa pidetty neuvottelupäiviä ja muita kuntouttamistilaisuuksia. On jo kirjallistakin aineistoa, johon voi perehtyä ken haluaa. Enemminkin voisi olla. Tämän kirjoittajalle annettiin kerran tehtäväksi kuntouttamisen opaskirjan laatiminen. Se kirjoitettiin, mutta on edelleen pöytälaatikossa, koska ei saatu julkaisulupaa. Se olisi lausunnon mukaan loukannut henkilökunnan tunteita. Siinä nimittäin sanottiin mitä pitäisi tehdä.

Invalidien erityiskoulutus on meidän kuntouttamistyömme vahvimpia alueita. Tuskin missään muussa maassa on vain invalideille tarkoitettuja kouluja suhteellisesti niin paljon kuin meillä. Tähän on luonnollisena selityksenä toisaalta vaikea ammattikoulupaikkojen puute, joka on pakottanut invalidit rakentamaan omia kouluja, toisaalta voimakkaat invalidijärjestöt. Jokaisella vähänkin merkityksellisellä invalidiryhmällä on oma valtakunnallinen organisaationsa. Sekä kuntouttamistyön alkuunsaattamisessa että myös sen jatkuvassa toteuttamisessa on näillä ryhmillä ratkaiseva merkitys. Invalidien oma panos järjestöjensä kautta osoittaa ainutlaatuista yritteliäisyyttä oman tilanteen parantamiseksi. Joskus vain tulee mieleen eikö suuremmalla keskittämällä voitaisi pienemmin kustannuksin päästä samaan tulokseen. Yksin tuberkuloosialalla on valtion lisäksi ainakin viisi eri järjestöä tai laitosta tämän invalidiryhmän kuntouttamista toteuttamassa. Vaikka muuten ei sosialisointiin olisikaan ihastunut, niin tällä alalla työskentelevän mielestä valtion keskeisempi ote olisi paikallaan. — Joka tapauksessa ammattikoulutus on kuntouttamistyömme vahvimpia puolia kun taas eniten kehittämisen tarpeessa on työhönsijoitus.

Työhönsijoituksella on keskeinen merkitys. Sehän on päämäärä, johon muut sitä edeltävät kuntouttamistoimenpiteet vain valmistelevat.

Invalidien ammattikoulutus maksaa valtiolle satoja miljoonia markkoja vuosittain. Hyvä ammattikoulutus antaa epäilemättä joltisenkin todennäköisyyden työpaikan saannista, mutta ammattikoulun käyneys-

täkin n. viidesosa jää sijoittumatta. Tämä on kuitenkin vain osa kuvaa. Yleisimmin työhönsijoittuminen tapahtuu suoraan ilman koulutusta. Tämä on nopein tie takaisin työhön.

Invalidien työhönsijoitus toimii nykyisin erotettuna muusta työnvälitystoiminnasta. Maassa on 14 paikkakunnalla toimistot, jotka välittävät työtä vain invalideille. Invalidijärjestöt hoitavat käytännön työn ja valtio maksaa kulut. Käsiteltäessä uutta työnvälityslakia hiljattain eduskunnassa kuultiin myös alan järjestöjä. Niiden esittämän kannan mukaisesti invalidien työnvälitys pysytetään edelleen erillään muusta, nyt kehittymään pääsevistä työnvälitystoiminnasta. Tämä on vahinko. On mielihyvin todettava invalidien työnvälityksen alalla tapahtunut viime vuosien kehitys. Parin viime talven työttömyysaikoinakin ovat sijoitettujen luvut pysyneet melkoisen tyydyttävänä, n. runsas puolet on pystytty sijoittamaan. 1958 oli hakijoita 5928. Heistä sijoitettiin 3025. Invalidien työnvälitys on muutamassa vuodessa kasvanut jo suuressa määrin merkitykselliseksi. Näin ollen ymmärtää invalidijärjestöjen kannan olla järkyttämättä nykyistä kehitystä. Käsitykseni kuitenkin on, että muusta työnvälityksestä erillisenä invalidien työhönsijoitus ei koskaan voi muodostua todella niin merkittäväksi kuin olisi tarpeen. Ensinnäkään invalidien erillinen verkosto ei koskaan voi muodostua niin tiheäksi, että se riittävässä määrin palvelisi paikallisia tarpeita. Nykyiset toimistojen kirjoihin ilmoittautuneiden kotiosoitteet paljastavat kiistatta sen, että toimistot pystyvät tyydyttävästi palvelemaan vain sijaintipaikkakuntansa invalideja. Kuntouttamisessa pyritään nykyisin korostamaan voimakkaasti kunkin paikallisen yhdyskunnan velvollisuutta huolehtia omista invalideistaan. Tätä periaatetta on mahdotonta työhönsijoituksessa toteuttaa toimistosta, joka sijaitsee toisella puolen maakuntaa, jopa toisella puolen valtakuntaa. Toiseksi invalidien työllistämisen ongelmia ei voida tyydyttävästi ratkaista erillään muusta työllisyyspolitiikasta. Näin ollen invalidien näiden kysymysten ratkaisu on syytä kytkeä niiden viranomaisten hoitoon, joille näiden asioiden hoito valtakunnallisesti kuuluu. Kolmanneksi invalidiasioiden hoitamisesta on meillä muodostunut turhan suuressa määrin erikoiskysymys. Kuntouttamisen päämääränä on saada invalidi palaamaan yhteiskuntaelämään. Milloin tämä voidaan toteuttaa normaalia tietä, tavallisia kouluja ja tavallisia työhönsijoittumiskanavia käyttäen, on sopeutuminen kaikin puolin luontevampaa. Erikoisapu on monelle invalidille työhönsijoittumisvaiheessa vielä tarpeen, mutta tämä on täysin mahdollista hoitaa yleisen työnvälitysverkoston puitteissa.

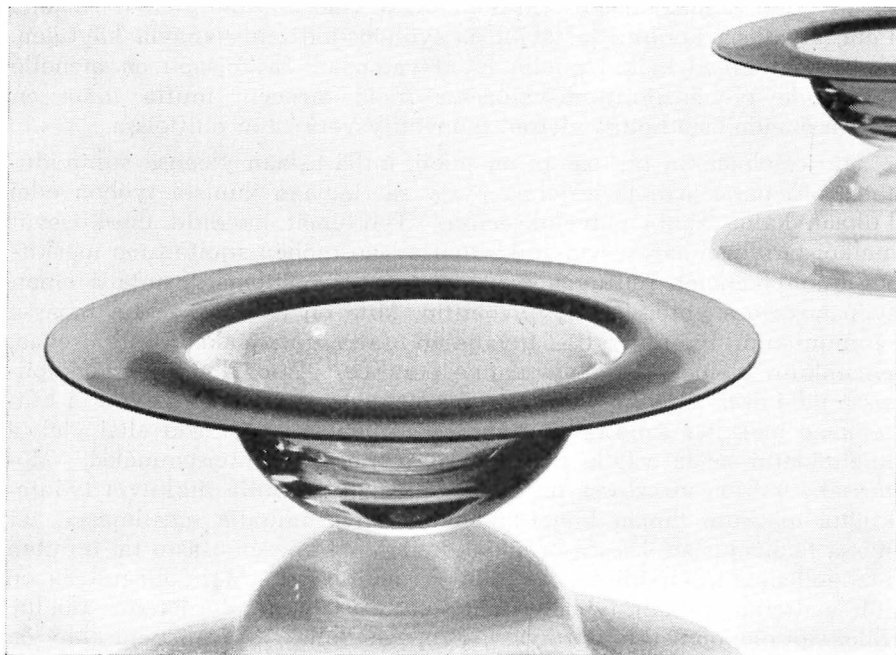
Järjestelmääkin tärkeämpi on mieli, millä asiaan yleensä suhtaudutaan. Ei paraskaan järjestelmä pysty saattamaan ihmistä työhön ellei kukaan halua häntä palvelukseensa. Työttömät invalidit merkitsevät melkoista työvoimareserviä, mikä tuottavaan työhön sijoitettuna merkitsee huoltomenojen tuntuvaä keventymistä ja epäilemättä antaisi oman työpanoksensa yhteiseen hyvinvointiin. Mitä on tehtävissä kun maassa on muutenkin työttömyyttä? Invalidien osalta ei paljoakaan ratkaisevaa, ennenkuin yleinen työllisyystilanne paranee. Tämä lienee jo näköpiirissä tällä erää, ainakin vahvasti toivottavissa. Invalideille tämä ei kuitenkaan merkitse sanottavaa työtilaisuuksien lisääntymistä ellei yleistä mielipidettä saada asialle nykyistä melkoisesti myönteisemmäksi. Monessako valtion virastossa on esim. nähty rullatuolilla liikkuvia työntekijöitä niinkuin tämän kirjoittaja on nähnyt muualla maailmassa, tai missä teollisuuslaitoksessa on invalideille oma kokeiluosasto tai muuten mahdollisuus säännölliseen kokeilutyöskentelyyn? Mahdollisuuksia on lukemattomia mikäli työnantajilla vain on ennakkoluulotonta mieltä. Ellei sitä ole, on se herätettävä. «Propagandalla» ja «valistamisella» on

huono kaiku, mutta jotain siihen suuntaan olisi kuitenkin tehtävä mikäli mielitään saada yleinen mielipide asialle otolliseksi.

Mitä meillä suuri yleisö tietää invalideista ja invalidihuollosta, sen se on saanut invalidijärjestöjen välityksellä. Järjestöjen on pakko, pystyäkseen toteuttamaan tärkeitä huoltotehtäviään, hankkia rahaa ja rahantarvetta on perusteltava huollontarpeella. Tästä on kuitenkin seurauksena suuren yleisön silmissä mielikuva autettavista. Työhönsijoittajan kannalta tällainen mielikuva ei ole edullinen. Huollontarvetta korostavan propagandan vastapainoksi olisi saatava enemmän pystyvyyttä korostavaa. Asia on yhteinen niin kaikille invalidijärjestöille kuin valtiolle ja kunnille. Olisi syytä perustaa yhteiselin asiaa hoitamaan, siihen uhratut varat eivät menisi hukkaan. Paitsi »pystyvyysskampanjoita« sopisi tällaisen yhteiselimen tehtäväksi erinomaisesti myös invalidien työllistämistä koskevan tutkimustyön edistäminen. Kuuleehan vieläkin väitettävän, että invalidit ovat enemmän poissa työstä kuin muut, joutuvat aikaisemmin eläkkeelle, ovat tapaturmille alttiimpia jne. Ulkomailla suoritettut tutkimukset eivät tue tällaisia käsityksiä. Mm. Yhdysvaltojen työministeriö suoritti pari vuotta sitten tutkimuksen, joka käsiti 63.382 invalidia työelämän eri aloilta. Tulokset olivat invalideille erittäin rohkaisevia. Meillä ei tämänlaatuista tutkimustyötä ole sanottavasti tehty. Moni ennakkoluulo saattaisi hälvetä asioiden tultua tutkituiksi.

Kuntouttaminen on ala, joka tulee vielä kasvamaan ja kehittymään. Se on puolestapuhujalleen kiitollinen siksi, että sen voi sanoa yhteiskunnalle kannattavan vain aineellisestikin mitattuna.

KARHULA-IITTALA

KAKSI RUNOA JOELTA

Jyri Schreck

KATSELEN JOKEA

*Tyhjä taivas,
veden yli lintu valvoo,
märkä lokki ajopuulla*

*joki, joki,
tuulee vastavirtaan
syksy nousee tälle rannalle ensin.*

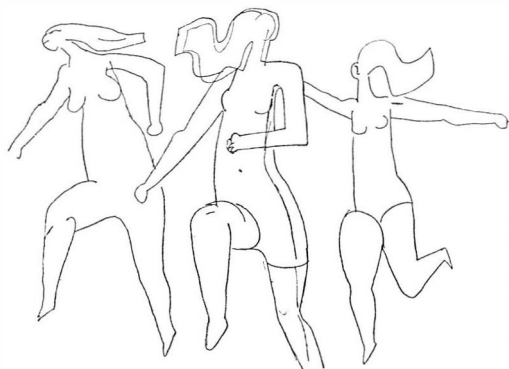
OFELIA

*Poimi lumpeet joka ilta,
sitoi seppeleeksi hiuksiin,
katsoi kuuta,*

*ilta illan jälkeen
poimi syvemmältä.*

*Taide on syvällisesti koetun
persoonallista heijastumaa, jo-
ka on pelkistynyt ja jalostunut
sielun ristiriitojen, unien sekä
arkisen todellisuuden maail-
massa.*

Erkki Niinivaara

OVATKO SUOMALAISET USKONNOLLISIA?

Kun näin muotoiltu kysymys tehdään, ryhtyy helposti mielessään etsimään argumentteja puolesta tai vastaan. Ovat tai eivät ole.

Mutta asiaa hetken mietittyään huomaa epäilysten nousevan. Jos tiedusteltaisiin, ovatko suomalaiset pitkiä vai lyhyitä ihmiskunnan kansanperheen avarassa jäsenyydessä, siihen kyllä voitaisiin hankkia tarkka selvitys. Ovathan suomalaiset tutkijat pystyneet arvioimaan metsän puustonkin koko maassa, pohjoisesta etelään ja idästä länteen. Tai jos kysyttäisiin, ovatko suomalaiset musikaalisia, tämäkin kai voitaisiin joillakin menetelmillä tutkia. Ehkä suomalaisten älykkyyksin.

Mutta «ovatko suomalaiset uskonnollisia»? Miten se arvioidaan? Ja ennen kaikkea, mistä lähdetään liikkeelle, mitä on «uskonnollisuus»? Onko se voimakasta tunteenomaista asennoitumista elämään? Vai mystiikkaa? Kuuluuko siihen vainajien palvonta? Helsingin hautausmailehan ei jouluiltana viedä enää vain kynttilöitä vaan jo pieniä joulukuusiakin koristeineen. Vai onko uskonnollisuus yleensä suhtautumista «tuonpuoleisuuteen»? Tai ehkä Konsta Pylkkäsen tapaista mietiskelyä sivultapäin kaikista elämän ihmeellisyyksistä?

Jos herätettyyn kysymykseen yleensä sisältyy mielekkyyttä, on siihen ensin saatava jotakin kiinteyttä, maaston kartoitusta, tukevia askeleen sijoja.

Uskonnollisuus viittaa ilman epäilystä uskontoon. Uskonto taas näyttää olevan sukua uskolle.

Kuitenkin juuri uskonto ja usko ovat tiettyssä mielessä toisensa pois sulkevia vastakohtia. Juuri niiden välillä käy taistelu läpi inhimillisen historian.

Ihminen luotiin uskomaan, ottamaan elämä ja kaikki sen antimet vastaan lahjana. Usko on tässä todellisuudessa pysymistä. Se ei ole mikään ihmisenäolemiseen liitettävä ylimääräinen lisä vaan se on juuri ihmisyyden toteuttamista. Elämä on avoinna, tehtävät odottavat, lähimmäinen kuuluu luonnostaan siihen, mitä on olla ihminen.

Mitä uskonto sitten on?

Syntiinlankeemus oli oikeastaan, kuten on lausuttu, syntiin nousemista. Ihmiselle ei kelvannut elää vastaanottajana Luojan edessä. Hän nousi Jumalan rinnalle, kuvitteli itsensä hyvän ja pahan, so. kaiken tietäväksi. Tämän tehdessään hän luonnollisesti myös heti erottautui lähimmäisestään, kaikesta yhteisestä syyllisyydestä ja taakankantamisesta.

Näin valitsemallaan tiellä tämä kaiken mielestään hallitseva ihminen sitten loi myös uskonnon. Hän ikäänkuin erotti omaksi piirikseen kaikki ne toiminnot, uhrin, rukoukset, paastot, lakimääräykset, joilla hän nyt katsoi hoitavansa «Jumala-suhteensa». Niistä kaikista koostui uskonto eli menetelmä hallita Jumala. Uskonto on siis sitä, että ihmisellä ensin

Julkaisemme katkelman rovasti Erkki Niinivaaran kirjasta «Kirkko ihmistä var-ten», joka ilmestyy lähiaikoina Kirjayhtymän ajankohtaisessa sarjassa «Suomalaisia puheenvuoroja».

Katkelma — kaikesa lyhykäisyydessään — antaa kuvan siitä pyrkimyksestä kirkon sisäiseen uudistumiseen, joka elää eräissä kirkkomme piireissä ja on jo useasti tullut julki kirkollisen Vartija-lehden sivuilla.

on todellisuus, hänen kuvittelemansa todellisuus, mutta hän täydentää sitä «Jumalalla».

Nykyajan sitkeimpiä uskomuksia on, että olisi olemassa jotakin «uskonnollista» tapahtumista kaiken muun tapahtumisen rinnalla. Kun sanontaa laajalti viljellään, sillä tarkoitettaneen joko sitä asennetta, jossa kaiken hallitsemiseen noussut ihminen tosiasiallisesti pakenee Jumalaa Uskonnoksi nimittämässä järjestelmän varjossa, tai sitten sillä termillä halutaankin päinvastoin viitata uskoon, todellisuuden tunnustamiseen ja siinä elämiseen.

Ovatko suomalaiset uskonnollisia?

Pitäisikö heidän sitä olla, voidaan kysyä. Olisiko se toivottavaa? Ja tarkoitetaanko silloin elinvoimaista uskonto-järjestelmää vai vasta sen raunioista nousevaa yksinkertaista uskoa?

Jokin vuosi sitten saapui maahamme saarnamies kaukaa. Erinäisissä muissa maissa hän ei ollut saavuttanut mitään nimeä eikä menestystä, mutta täällä oli hänen mielestään altista maaperää ihmisten kokoontumiselle ja innostukselle. Kertomusten mukaan hän toivehikkaana lausuikin saaneensa Suomen perintömaakseen. Täällä oli piilemässä valtavasti uskonnollisia mahdollisuuksia hänen toiminnalleen.

On vaikea ratkaista, mitä hänen havaitsemansa ja liikkeelläolevat «uskonnolliset» voimat kansansielussa olivat. Mutta yleisesti pitää eräs asia aina paikkansa. Uskontoon, jossa ihminen pakenee todellisuutta, mahtuu monenlaisia sielunliikahduksia, ankaraa kilvoitusta, voimallisia uskomuksia, taikuutta, itsepetosta ja ihmeellisyyksiä, persoonallista paa-tosta ja uhrimieltä. Uskontoa tässä mielessä on jokainen elämää kuristava ideologia, jokainen ihmistä hallitsemaan noussut lopullisuus. Mitä uskonnollisimpia ihmisiä tapaamme yhtä hyvin bolševismin tai viiskymmentä vuotta vanhalla tieteellisyydellä keikaroivan «vapaa-ajattelun» kuin ulkokullaisen kristillisyydenkin piirissä.

Aito usko ei ole ihmisen mitattavissa tai tutkimusvälinein osoitettavissa. Käyttääkö joku sanaa «Jumala» vai ei, sekään ei ratkaise mitään. Jumalan valtakunta ei nimittäin ole sanoissa vaan teoissa. *Tässä* mielessä suomalaisten uskonnollisuus, so. aidon ihmisyyden toteutuminen, ilmenee lähinnä eräissä suurissa elämänkysymyksissä ja yleisessä asennoitumistavassa.

Ongelma saakin tällöin kokonaan toisia hahmoja.

Onko Suomessa syviä kuiluja eri ihmisryhmien välillä?

Onko taakkojen yhteinen kantaminen meille luonteenomaista?

Ovatko suomalaiset, kuten on väitetty, erityisessä määrin kirjanpitoluonteita, jotka kauan ja hartaasti sielussaan tallettavat heihin kohdistuneet loukkaukset?

Minkälainen on meidän olemisemme miehenä ja naisena? Onko siinä selkiintymättömyyttä ja henkistä kypsymättömyyttä? Suhtaudutaanko täällä esimerkiksi ns. aviottomaan äitiin toisin kuin aviottomaan isään?

Onko kansamme jäsentynyt tuntemisensa puolesta elimellisesti ihmiskunnan yhteyteen? Tajutaanko kuulumisemme ihmiskunnan perheeseen selviöksi ja vuorovaikutus muiden kansojen kanssa elämän ehdoksi? Vai ovatko kaikki nämä kysymykset toisarvoisia, koska maailman henkinen keskus kuitenkin on täällä?

Onko Suomessa nykyisin ajattelemisen vapautta, tai pikemminkin ajattelemisen tarvetta, sitä sisäistä pakkoa kaikkien perusteiden selvittelyyn, jota vailla me menehdymme ihmisen osassamme? Vai onko täällä ikäänkuin yhteisesti sovittu, että joka uskoo, hänen henkinen kehityksensä ei sitten enää voi olla joka suuntaan vapaa?

Roomalaiskatolisuuden uutterra esittely on Suomessa niinkuin muis-sakin Pohjoismaissa ollut eräitä vuosia käynnissä. Ehkä tämä on ollut

hyvinkin tarpeellista tällä maan kolkalla jo siitä syystä, että kaikesta vieraasta on aina jotakin oppimista. Mutta monin verroin olennaisempiakin seikkoja on pidettävä mielessä. On tullut hetki ymmärtää, mitä merkitsee ihmiselle tässä maailmanajassa kalliisti lunastettu hengen vapaus. Pidämmekö sitä lahjoista kalleimpana vai emme uusien oppien ilmoittautuessa meitä holhoamaan, sekin kuuluu kysymykseen, ovatko suomalaiset uskonnollisia.

Ei maailmassa ole mitään eri lohkoja. Emme kukaan elä hetkeäkään profaanissa maailmassa yhtä vähän kuin missään uskonnollisessaakaan todellisuudessa. Maailma on Jumalan. Ja ihminen, jonka Hän oli tehnyt, asetettiin sen keskelle. Taistelu käy ihmisestä, hänen vapauttamisestaan aitoon ihmisyyteen kaikkien vieraitten valtojen orjuudesta.

Tuure Junnila

VAPAUDEN VÄHITTÄISMYYNTIÄ

Yksilöllinen ja kansallinen vapaus ovat molemmat edellytyksiä, joita ilman ei siedettävä elämä ole mahdollista. Ne ovat samalla siinä mielessä toisiinsa kietoutuneita, ettei edellinenkään ole varsinkaan meidän oloissamme ajateltavissa, jos jälkimmäinen menetetään. Molempien säilyttämiseksi on jatkuvasti rinta rinnan ponnisteltava.

Tässä yhteydessä on aihetta todeta, että se tietynlainen, epäasiallisiin suuruuden kuvitelmiin viehättynyt, yltiöpäinen ja varomaton kansallinen kiihkomielinen, josta ylioppilaita on eräissä vaiheissa osittain aiheellisestikin voitu arvostella, ei tänä päivänä näytä olevan minkäänlaisena vaarana yhteiskuntamme henkiselle tasapainolle. Tuo piirrehän näyttää kokonaan kadonneen kansallisesta elämästä, ainakin sen julkiselta paikalta.

Tänä päivänä on yhteiskuntamme henkiselle terveydelle vaarana sen sijaan aivan päinvastainen virtaus. Tarkoitin sitä «realismiksi» itseään hyvin mielellään, mutta aivan väärin mainostavaa ajatussuuntaa, joka pettää itseään ja muita kuvittelemalla, että pieni kansa voi parhaiten varjella suvereenisuuttaan olemalla valmis painostuksen edessä luovuttamaan sitä pala palalta. Luopumista perustellaan selittämällä sen tapahtuvan toisarvoisissa ja epäolennaisissa kohdissa. Pienistä murtumisista saattaa kuitenkin kehittyä vaarallisia halkeamia. Tällainen suhtautuminen tietää näin ollen hyvin helposti kohtalokasta kansakunnan vapaasta päätäntävällästä, ts. sen itsenäisyydestä, tinkimistä.

Tällaista «realismia» meille kuitenkin nykyisin tyrkyttävät erinäiset epämääräiset seurakunnat ja yhdistykset, ja samoin päivästä päivään eräät epäilyttävät painotuotteet, joista kaikista ei edes tiedä, minkä valtakunnan valuutalla niiden kalliit toimitus- ja painatuskulut maksetaan.

Me tarvitsemme tietysti mitä tähdellisimmin todellista realismia: tosiasioiden — erityisesti myös epämiellyttävien tosiasioiden — ehdotonta kunnioittamista, raitisjärkistä suhteellisuuden tajua, itsepetoksen ja kuvitelmien alinomaista henkistä poiskitkemistä. Mutta jos jokin on

Fil. tri Tuure Junnila piti Satakuntalaisen Osakunnan kesäjuhlassa Vammalassa 9. 8. 1959 puheen, jossa hän — vastoin meikäläistä kiertelevää tyyliä — käsittelee selkeästi kansallisen vapautemme säilyttämisen ongelmaa.

Näyttää siltä, että meillä on muodostumassa tähän kysymykseen kaksi eri näkökantaa. Kummallakin on oikeutuksensa — eri tilanteissa — eikä kumpikaan muodosta mitään vaaraa naapureillemme.

Olemme saaneet käyettäväksemme puheen kokonaisuudessaan ja julkaisemme täydellisenä sen kansallista vapauttamme käsittelevän loppuosan.

realismia — historiallisen kokemuksen lukemattomista eri yhteyksistä vahvistamaa realismia — sitä on sen tosiasian alituinen mielessä pitäminen, että varsinkaan sellainen vähäinen, yksinäinen kansa pahanen, jollaisen me suomalaiset maapallon kolmea miljardia lähentelevän ihmismassan joukossa muodostamme, ei voi saavuttaa eikä säilyttää vapautaan muuten kuin olemalla alati valmis uhraamaan, kestämaan, taistelemaan sen puolesta. Paljon miellyttävämpää olisi kylläkin uskoa, että vapauden säilyttämiseksi ei tarvita muuta kuin diplomaattista joustavuutta ja taitoa, rehellisten tarkoituserien vakuuttelemista ja sinisten silmien vilpittömyyden ja viattomuuden eri tahoille näyttelemistä. Se on miellyttävä, mutta nimenomaisesti ei realistinen kuvitelma. Taistelu ja raskaat uhrin pyrkivät valitettavasti jatkuvasti olemaan vapauden hintana.

Kärkkäiden väärintulkitsijoiden varalta on aihetta heti tuoreeltaan todeta, että taistelulla ei ole tässä vaiheessa tarpeen, Luojan kiitos, käsittää aseiden kalsketta, ruudin savua eikä taistelukenttien tavanmukaisia nuorukaisten joukkouhreja. Me tarvitsemme nykytilanteessa ennen muuta «siviilirohkeutta», tuota ominaisuutta, joka vähäeleisesti ja turhanpäiväistä uhittelua huolellisesti karttaen, mutta sitkeän päättäväisesti on valmis poliittisen ja taloudellisen painostuksen edessä pitämään kiinni pienenkin kansan itsestään selvistä perusoikeuksista. Niistä kiinnipitäminen ei ketään ulkopuolista vahingoita, mutta sen sijaan ne ovat jokaiselle kansalle rikkaamman, monipuolisemman, täyteläisemmän kansallisen elämän välttämätön ehto.

Tässä inhottavassa maailmassa, jossa väkivalta, vääryys ja kansojen sorto tänäkin päivänä rehoittavat, ei tosin uhrautumisen ja taistelemisen valmiuskaan aina suinkaan takaa pienen — eikä aina suuremman — kansan suvereniteetin säilymistä. Mutta tarpeelliseen poliittiseen malttiin ja harkintaan liittyneinä nämä ominaisuudet takaavat itsenäisyyden ja vapauden joka tapauksessa varmemmin kuin se vapauden vähittäismyynnin filosofia, jota meille parhaillaan realismin nimellä, mutta tosiasiallisesti tätä sanaa totaalisesti väärin käyttäen eri tahoilta tarjoillaan.

KATSAUKSIA NELJÄNNESVUOTEEN

KULTTUURITAPAHTUMIA

Arvo Salo

KULUNUT KESÄ

oli tunnetusti sangen kuiva. Laitumet paloivat karrelle ja osa peltojenkin sadosta kuivui kokoon. Mutta maanviljelijäin tulo onkin turvattu lailla; kesän kiitokseksi on sanottava, että se ainakin erään toistaiseksi turvaamattoman raatajaryhmän työlle näyttää antaneen erityisen suotuisat olosuhteet: kotimainen kirjasato on runsas, miltei kaikkien tunnettujen tuottajien nimet löytää näinä kuukausina markkinoitavien pakkausten kyljistä.

Siihen aikaan kun maataloustuotteiden markkinoilla vallitsi vapaa hinnanmuodostus, olivat sadon määrä ja sen hinta hyvin tarkasti kääntäen verrannollisia. Maanviljelijät saivat joka vuosi miltei saman tulon: hyvä sato merkitsi kasvavaa tarjontaa ja laskevaa hintaa, huono päinvastoin. Taloustieteessä ilmiö sai nimen Kingin sääntö.

Suomalaisilla kirjoilla ja maataloustuotteilla on eräitä yhteisiä ominaisuuksia. Molempia tuotetaan etupäässä kesällä ja kulutetaan etupäässä jouluna. Ihmisten, jotka niistä saavat elatuksensa, väitetään muutamia suurtuottajia lukuun ottamatta kuuluvan todelliseen proletariaattiin. Kaiken lisäksi näyttää Kingin sääntö jossain määrin pätevän meikäläisillä kirjamarkkinoilla. Niinpä kirjojen kysyntä — kuten maataloustuotteiden — on hyvin j ä y k k ä. Tämä johtuu siitä, että suomalaiset ostavat kirjoja etupäässä lahjoiksi ja etenkin joululahjoiksi; kun jouluja ja nimipäiviä on joka vuosi yhtä paljon, pysyy kirjojen kulutus — kuten maataloustuotteiden — vakiona vuodesta toiseen. Ja kun kirjoja ei osteta omaksi vaan toisten luettavaksi, voidaan valintakin tehdä kuin vihannestorilla: perunan perunasta, kirjan kirjasta erottaa lähinnä koko: samaa kai ne ovat sisältä, tekijä kuin tekijä, farmari kuin farmari; kuka niitä kaikkia farmareita tietää; vrt. «Meillä on jo kirja».

KINGIN SÄÄNNÖN

aikaisia olosuhteita on monimutkaistanut ensi sijassa tuotteiden differentioituminen: yhä useammat merkittömät ja persoonattomat tuotteet ovat alkaneet muodostua laatumerkkitavaroiksi. Jyvien kuin jyvien asemesta myydään nyt Vaasan leipää, sillien kuin sillien sijasta Purjehtijan silliä, ryssänlehtien tilalla on Amer-Tupakan Bostonia ja Suomen Tupakan Norttia. On jo ostajia, jotka eivät halua kurkkua, vaan Artukaisen kurkkua, jonkin verran on myös ostajia, jotka eivät pyydä kirjaa, vaan Saarikosken runoja.

Tämän syksyn ilmiö on siinä, että kirjojen asemesta myydään Linnan eeposta ja Waltarin suurta romaania.

Ja tämä on kehityksen pulmallinen välivaihe.

Kas, täytyy pitää edistysenä, että opitaan valitsemaan. Mutta yhä vielä täytyy odotella sitä edistystä, että opittaisiin valitsemaan hyvin.

Utelaisuus Linnan uutta kirjaa kohtaan on Tuntemattoman sotilaan jälkeen aivan valtava; kun uusi vielä on kansalliseepos, voidaan lisäksi olla varmoja siitä, että myös tuntemattomat torpparit tulevat koskettamaan suomalaisen lukijakuntansa herkimpiä kieliä; miehestä mieheen ja naisesta naiseen leviävä mainonta, joka tunnetusti on tehokkain, tulee pitämään huolta siitä, että Täällä Pohjantähden alla saadaan monen mökin joulupöytään. Vanha suosikki Waltari on tänä syksynä yhdistänyt kaksi myyntiapelliaan: uusi romaani on sekä historiallinen että uskonnollinen; tulee olemaan mielenkiintoista nähdä, kuinka paljon vielä on pohjaa hänen kaiulleen, luultavasti paljon.

En suinkaan haluaisi, että ostajat hankkisivat huonompia kirjoja kuin Waltarin ja Linnan. Mutta meillä on toki yhtä hyviä ja kaikeksi onneksi parempiakin tekijöitä. Kun kokonaiskysyntä on jäykkä, jäävät nuo muut hyvät menekkijättäiläisten syksynä ainakin yhden kirjan joululahjaostajia vaille. Sen vuoksi syksy ilman menekkiteoksia on kulttuurimme kannalta parempi, viime syksynä oli jakautuma eri kirjojen osalle tasaisempi ja moni valinta pääsi silloin osumaan teokseen, joka meluttomuudestaan huolimatta oli hyvä.

Ostajakuntamme valtaosa on sokea; melun se jo on oppinut kuulemaan, muttei vielä näkemään. Ehkäpä se vielä oppii; siihen asti ehkä on hyvä, että edes joi-takin kirjoja ostetaan edes joululahjoiksi.

SANANVAPAAUS

näyttää sittenkin olevan ajankohtainen puheenaihe, muuallakin kuin niiden nuorten törkimysten piirissä, jotka suuttuvat, kun «eivät saa kirjoittaa missä tahansa mitä tahansa». 'Esteetikkojen' kahinoinnista se nyt on kasvamassa ongelmaksi, jolla on valtakunnallista, yleispoliittista, jopa kansainvälispoliittista merkitystä.

Lienenkö ymmärtänyt oikein: tuskin siitä näin paljon puhuttaisiin, ellei sen katsottaisi olevan ainakin *h i u k a n* vaarassa? Ei kovin suuressa: saadaanhan ainakin sanan vapaudesta sanoa aika vapaita sanoja.

Luin Vapauden Akateemisen Liiton kustannuksella ilmestyneen kirjasen, jonka nimi on Sananvapaus ja tekijä lakit. tri Tauno Suontausta. Suontaustan sanat ovat juristin sanoja ja hänen vapautensa juristin vapautta. Parasta mitä löysin oli kaksi sitaattia: «Demokratia on vapauden tekniikkaa» ja «Ilman sananvapautta kansa on vain orjalauma». Tehtävänsä toteuttaessaan Suontausta pääsee siihen tulokseen, että ongelma on vaikea; lukijalle jää se käsitys, että *k a i k k i* kansat ovat orjalaumojia, orjuus vain on eri asteista eri maissa. On valtakunnalle välttämätöntä, että sananvapautta maassa rajoitetaan; missä määrin se on tarkoituksenmukaista, siinä pulma. Ainakin eräiden mielestä erään itäisen valtakunnan etu vaatii, että sitä rajoitetaan muissakin maissa, kuten meillä, ja meidän etumme, että sitä rajoitetaan muuallakin, kuten eräässä läntisessä valtakunnassa.

PAITSI KIRJOJA

tehtiin kesällä myös murhia.

Murha on kulttuuripolitiikan kannalta ainakin yhtä mielenkiintoinen kuin kirja: se ilmiö, mikä murhaa meillä seuraa, osoittaa kulttuuripolitiikallamme tehtävän, joka on suurimpia mitä se milloinkaan on saanut, valtavan kasvatustehtävän.

Olemme pitkään saaneet kuulla, että elokuvat turmelevat kansalaisiamme. Totuus on täsmälleen päinvastainen: eivät turmele, ei ole mahdollisuutta, kansalais-temme vaatimustaso on huonojenkin elokuvien alapuolella. (Sen sijaan on totta, että eräät kansalaisemme turmelevat eräitä elokuvia).

Kansalaistemme huvittelutarpeet ovat vielä paljon tarpeiden alapuolella, mitä elokuvien tuottajat ovat valmistautuneet tyydyttämään. Ne ovat huomattavasti maanläheisempiä, veren läheisempiä: ei riitä veren kuva, tarvitaan oikeaa verta. Ja kun yksi onneton sitä vuodattaa, rientävät kaikki sillä hekumoimaan.

On osoittautunut vaikeaksi kasvattaa roskaelokuvien tuottajia ihmisiksi, jotka eivät tuota roskaelokuvia. Aivan oikein on päätelty, että kasvatus on kohdistettava heidän yleisönsä. Vielä vaikeampaa on kasvattaa murhaajia ihmisiksi, jotka eivät murhaa: lääkärripula on liian suuri. Siksi kasvatus on kohdistettava murhaajien yleisöön, kansalaisiin.

Murha on rikos; tässä yhteydessä ei ole olennaista selvittää, mikä rikos on — niitä jotka tietävät murhaan asti menevän rikollisuuden sairaudeksi on valitettavan vähän. Mutta on olennaista selvittää, mitä on murhatuksi tuleminen. Se on onnettomuus, onnettomuus jonka uhri menettää henkensä.

On muuan murhaa tavallisempi onnettomuus, jonka uhri niin ikään menettää henkensä: liikennekuolema. Sekin valitsee uhreikseen sangen usein nuoria viattomia ihmisiä, sellaisiakin, jotka eivät ole menossa pahamaineiselle leirialueelle vaan hyvämaineiseen kouluun.

Henkirikollisuus on Suomessa ollut suurempaa kuin Ruotsissa. Tämän sanottiin muinoin johtuvan siitä, että suomalaisilla on enemmän puukkoja kuin ruotsalaisilla. Nyt ovat liikennekuolemat Suomessa tavallisempia kuin Ruotsissa: koko Pohjoismaissa meillä on ylivoimainen johtoasema. Ja kuitenkin ruotsalaisilla on autoja huomattavasti enemmän kuin suomalaisilla.

Ero on sivistyksessä.

Kulttuuri on järjestystä. Tiede pyrkii järjestykseen, taide pyrkii järjestykseen. Myös liikenne pyrkii järjestykseen. Huono järjestys liikenteessä on merkki huonosta sivistystasosta.

Syy siihen, että Suomen kansan veri vuotaa, ei ole puukoissa eikä autoissa eikä elokuvissa. Syy on ihmisissä. Meillä on enemmän sivistymättömiä ihmisiä kuin Ruotsissa, myös autoja ohjaamassa.

Olen valmis uskomaan, että autojen ajajissa on suhteellisesti enemmän terveitä kuin murhaajissa. Heidän kasvattamisensa siten kenties olisi mielekästä. Kasvatuksen mukana heidät saataisiin järjestykseen. Samalla kenties saataisiin järjestykseen joukko tärkeitä käsitteitä: murha, rikos, sairaus, onnettomuus, oikeudentunto, paheksunta, närkästys, päivittely, hekuma: tunteiden motiivin tunteminen.

S I L M Ä Y K S I Ä

JOKAPÄIVÄINEN LEIPÄ

Jouko Tyyri

Lehtimiehen rukous: »Anna meille jokapäiväinen onnettomuutemme äläkä päästä meitä pahasta, amen.»

Karkea totuus journalismista on, että lukijakunta kaipaa määrättömästi ryöstöjä, raiskauksia, maanjäristyksiä ja vallankumouksia. Kansalla on täsmälleen sellaiset sanomalehdet ja hallitukset kuin se ansaitsee. Lehdenlukija kaipaa sensaatioita ja saa etusivulta annoksen maailmanloppua.

Sanon tämän harkiten ja puhtain tunnoin. Kuluneiden viikkojen aikana en ole lukenut yhtään ainoata reportaashia Jyväskylän tyttöjen katoamisesta. Olen vain odotellut päivää, jolloin alkukantainen kostonhalu esittää jälleen verenhimoisia vaatimuksiaan. Tämänkaltaiset tarinat toistuvat karmaisevan samanluonteisina, ja kaikkialla niihin suhtaudutaan yhtä mielettömästi: »Antakaa meille kuolemanrangaistus! Antakaa meidän tehdä selvää niistä miehistä! Antakaa meille julkisia teloituksia!» Miten murhanhimoisen ihminen on moraalin ja oikeuden nimessä!

Pari vuotta sitten ranskalainen nuorisopappi tarjosi koko maailman lukijakunnalle herkullisen uutispalan. Hän oli siunannut erään neidon liian maallisesti, eikä nuori nainen suostunut aborttiin. Herran palvelija joutui valitsemaan uransa ja naisen välillä. Hän murhasi naisen. Hän oli kuitenkin tosi uskovainen: ajatteli sikiön kuolematonta sielua. Hän otti seitsenkuisen keskosen kohdusta, kastoi ja siunasi sen — ja hautasi äidin mukana. Ranskan antiklerikaalinen lehdistö sai siitä jutusta vetävän jatkoromaanin. Lukijat kuorona: »Tappakaa se mies!»

Tätä kirjoittaessa ei vielä ole osoitettu, että Jyväskylän neitoset olisi-

vat joutuneet seksuaalimurhan kohteiksi. Sikäli odotukset eivät täyttyneet ainakaan tässä vaiheessa. Pääkirjoitus- ja ministeritasolle asia kuitenkin kohosi. Mielet on kuohutettu, siksi on suuttumus kanavoitava sopivaan suuntaan. Kysymyksellä on siis periaatteellinen kantavuus.

Henkilökohtainen uteliaisuuteni kohdistui lähinnä siihen, millä tavalla tekopyhyyden pää-ännenkannattaja kytkisi tapauksen politiikkaan. Vanha kaava vaatii kansalaisten säilyttelyä ja suurpuhdistuksien suositelua. Näin muutetaan »järkyttävä todellisuus» »selväksi linjaksi»:

»Pankkeja, postikonttoreita, kauppaliikkeitä ryöstetään tai yritetään ryöstää. Niin myöskin päivittäin yksityisiä ihmisiä. Autoja varastetaan. Yliajetut jätetään virumaan tielle. Yhteisiä varoja kavalletaan kymmenin miljoonin.» Uskokaa pois hyvät lukijat: ette kuole rauhallisesti vuoteessanne, sillä »mitään sellaista yleistä rikollisuuden ja turvallisuuden aaltoa kuin missä me nyt elämme, ei tämä polvi eivätkä monet edellisetskään ole kokeneet.»

Tilastollinen totuus sattuu olemaan, että ihmisen henki oli Suomessa vanhaan hyvään aikaan uhatumpi kuin nyt juomatapojen hiljakseen muututtua. Liikenneonnettomuuksissa on varomattomuus suurin syyllinen. Mutta tilastollinen totuus ei ole poliittisen tarkoituksen vertainen:

»On itsestään selvää, että esimerkki vaikuttaa. Kun yhteiskunnan ja valtion korkeilla portailla olevia tavataan saalistamassa moraalittomin keinoin eikä heitä rangaista, vaan toimenpiteitä heitä vastaan suorastaan jarrutetaan eivätkä heidän tuomitutkaan rikoksensa estä heidän käyttämistään julkisen elämän toimissa, niin tällainen välinpitämättömyys siitä mikä on oikein ja väärin, säteilee kaikkiin heikkoluontoihin ja saa karkeimmat muotonsa niissä, joiden henkinen kehitys on alhaisimmalla asteella.»

Lopuksi Uusi Suomi vaatii Suomen kansan heräämistä ja näkyvimpien paikkojen siistimistä. Omasta puolestaan se lupaa »päättäväisyyttä lujutta ja uskallusta olla omiaankaan säästämättä».

Saammepa nähdä. Selvää linjaa voitaisiin soveltaa aluksi vaikkapa kokoomuksen näkyvimpään liittolaiseen, jotta ei tarvitsisi ihan omasta piiristä aloittaa. Toistaiseksi näyttää kuitenkin todistamaton väärinkäytös kiehtovan Uuden Suomen mielikuvitusta enemmän kuin rangaistu rikos.

Rikollisuudessa riittää pulmaa ilman yleistä paniikkiakin. Sitä voidaan hillitä ja vähentää vain kärsivällisesti ja positiivisesti toimien, ei äkillisen kostonpuuskan keksinnöillä. Minun on vaikea ymmärtää konservatiivista lehteä, joka villitsee lukijoitaan pääkirjoituksilla. Rahan tekeminen lukijoiden verenjanoisella uteliaisuudella on toista, koska se kerran kuuluu ammattiin. Mutta jos kivittämisen henki päästetään vallalle kansallisessa elämässä, niin vaino koskee jokaista. Ehkäpä Uusi Suomi luulee edustavansa syyttömiä, koska se on valmis heittämään ensimmäisen kiven.

Parahiksi on saapunut uutinen, josta ei tehdä suurta numeroa missään lehdessä. Länsi-Saksan tilastollinen keskustoimisto on todennut, että kuolemanrangaistuksen poistamisen jälkeen murhien ja tapojen lukumäärä ei ole lisääntynyt. Myös puheet kasvavasta nuorisorikollisuudesta ovat sangen epäiltäviä. Kaksikymmentäluvulla nuoret ihmiset suorittivat törkeitä rikoksia kaksi kertaa enemmän ja ennen ensimmäistä maailmansotaa kuusi kertaa enemmän kuin nykyisin.

Meidän on ensin huolehdittava nuorisosta, sitten voimme ryhtyä vaikka koventamaan rangaistuksia. Useat nuoret eivät ole yhteiskunnalle muuten olemassa kuin rikollisina. Säikähtäneet kuntien isät ovat valmiit maksamaan kurinpidon koventamisesta, mutta kirjastojen auki pitäminen tulee aivan liian kalliiksi. Eduskunta reagoi samoin. Sata

miljoonaa liikkuvalla poliisille ei ole yhtään mitään, mutta kirjastolaki on kiven takana, etten sanoisi kallion alla.

P. S. Ministeri Paloveden lausunnot ja lupaukset ovat olleet politiikan, eivät valistuneen kansalaisen reaktioita.

ERKKO, ANHAVA JA JÄRJESTELMÄ

Jouko Tyyri

Anhavan pitkää Ylioppilaslehdelle kirjoittamaa — 23/1959 — polemiikkia lukiessa minusta alkoi tuntua siltä, että olen sivunnut yhtä Tuomas Anhavan kirjoitusta Eljas Erkköä puolustaakseni. Omassa tekstissänikin mainitsin kuitenkin sekä alussa että lopussa, että siitä ei toki ollut kysymys. Lisäksi Anhava ymmärsi mainiosti, että kuvaukseni oli tarkoitettu herjaavaksi. Mutta sopivista ja sopimattomista väärintulkinnoina saa kiitollisen lähtökohdan. Ja kun Anhava kerran pääsee vauhtiin, niin ilkeyksiä riittää enemmän kuin minulla voimia vastaamiseen.

Alun perin minua huvitti tapa, jolla Anhava puhui vastuusta Erkon yhteydessä, ja siitä sain aiheen pieneen ilvehtimiseen. Anhava näytti olettavan, että Erkon menettely on sotinut vallitsevia normeja vastaan ja että lehtikuningas olisi käyttäytynyt muita huonommin. Anhavan tavoin käsitetyllä vastuulla on kuitenkin vain suositeltavan ohjeen merkitys, ei käypää arvoa yhteiskunnassamme. Anhavan harhaluulo ei tietenkään ole hänelle häpeäksi; mieltä oikein lämmittää, kun hänen ikäänsä ehtinyt älykäs mies jaksaa säilyttää valoisan uskonsa. Minun käsitykseni on pessimistisempi; kenties pakenen kirjoittajan vastuuta.

Anhavan ankarimmat vastaväitteet kohdistuvat haluuni tarkastella Erkköä järjestelmän edustajana. Järjestelmällä voidaan tässä yhteydessä tarkoittaa lehdistön yleisesti hyväksymää käyttäytymistapaa tai lehdistön kuvastamaa sosiaalista koneistoa. Kummassakin tapauksessa Erkkö toimii odotusten mukaisesti. Hänen menettelyään Haavikon kohdalla ei tajuttu skandaalimaiseksi eikä edes poikkeukselliseksi. Ei myöskään yksityisen ja ryhmien itsekkyyteen perustuva yhteiskuntamme tunnusta sellaista moraalialia, joka kieltäisi Erkköä painattamasta mitä haluaa lakiemme puitteissa.

Ehkäpä Anhava on kokenut ja havainnut sen minkä minäkin: lehtimiehet, samoin kuin poliitikot, esiintyvät roolissaan merkillisen alhaisina ihmisinä ja osoittavat paljon matalampaa mieltä kuin yksityishenkilöinä. Tämä ilmiö on niin yleinen, että pidän sitä järjestelmään kuuluvana. Ehkä on syytä huomauttaa, että en erota järjestelmää sen toiminnasta. Jos lehdistö täyttää Ruotsissa tehtävänsä paremmin kuin Suomessa, niin siellä vallitsee toinen järjestelmä kuin meillä. Pelkkää mieltömyyttä on sellainen yleisesti esiintyvä selittely, että meillä olisi mallikelpoinen demokratia, elleivät poliitikot olisi niin raadollisia. Poliitikkomme ja Erkkö ovat juuri sellaisia kuin ansaitsemme.

Erinäiset syrjähuomautukset hävettävät minua Anhavan puolesta. Otan esimerkiksi Ylioppilaslehteä koskevan. Viime vuoden marraskuun lopulla en muka «karttanut tieteen asettamasta kiusalliseen tilanteeseen Heikki Kääriäistä julkaisemalla Ylioppilaslehdessä kirjoituksen 'Onko ministeri Leskinen korvaamaton'». Ymmärsin hyvin asian arkaluontoisuuden ja jätin julkaisemisen kokonaan Kääriäisen harkittavaksi. Omasta aloitteestani lupasin hänelle, etten nostaisi melua kirjoitukseni hylkäämisestä. Enhän voinut Leppävirralta käsin arvioida Ylioppilaslehdessä vallitsevaa tilannetta. Tieteen minä siis jätin Kää-

riiselle vapaat kädet ja täyden vastuun. Minä tosin kirjoitin ja lähetin tekstin, mutta en julkaissut sitä.

Loppulauseensa Anhava on varmaan kirjoittanut puhtaana väärinlukemisen perusteella. Olen muka väittänyt vain «Kekkosen, Maakan-san ja kommunistien myöntävän, että kansalaisten demokratiaa ei ole, on vain omistajien ja ryhmittymien valtaa». Tekstiini «juuri ne, joiden mielestä kaikki on kohdallaan — kaikki muu paitsi Kekkonen, Maakansa ja kommunistit» Anhava on lisännyt yhden t:n ja niin on asennoitumisen kohde keikahtanut asennoitujaksi. Missään tapauksessa en tiedä, mitä tasavallan presidentti tulee sanomaan, vaikka Anhava epäilee sellaistaakin.

WIENILÄISIÄ LEIVOKSIA

Pentti Karhunmaa

Ei ole epäilystäkään siitä, että wieniläiset leivonnaiset ovat Euroopan parhaat. Itse en pidä lainkaan leivoksista, mutta puolentoista kuukauden oleskelu Wienissä sai sentään kolme, neljä kertaa lankeamaan erittäin miellyttävällä tavalla. Sitäpaitsi ei voinut välttyä ihailemasta näiden tuotteiden raikasta ulkonäköä ja niitä tarjoilevien paikkojen viehättävää ylöspanoa kaupunkikävelyillään. Wieniläisessä kahvilassa on muuten tarjolla kaikkea mahdollista: sievät, nuoret tytöt hoitavat tarjoilua, eikä heillä näyttänyt olevan koskaan vaikeuksia hoitaessaan sikäläiseen jaloviinaankaan kastettuja turisteja, portsari-instituutio loisti poissaolonsa tarpeellisuutta ja lasi, jalopuu ja kromi oli aivan yhtä tyylikkäästi käsiteltyä kuin ikänään meidän colombioissamme. Jos joku halusi juoda pernod'ta maidon kera täytettiin hänen toivumuksensa ja kahvin sai mustana, tummanruskeana, keltaisena, vaaleana ja vispi-kerman kera.

Wieniläiset ovat eurooppalaisen kahvikulttuurin ja kahvilan luoja. Niin moderneissa puitteissa kuin perinteiltään rikkaissa biedermaier-kahviloissa oli aivan oma tunnelmansa, englantilainen olut-pub, ranskalainen bistro ja Sacher Stube oopperan takana Wienissä todistavat voimallisesti, että vanhoilla kulttuureilla on vanhat juomatavat ja että keskustelu on aina tärkeämpi kuin kahvinjuonti.

Palatakseni leivoksiin. Raikas ulkonäkö ja eri ainesosien aitoina säilyttäminen ovat tämän taiteenhaaran salaisuus. Mitään todellisia esteettisiä syvyyksiä ei leivos sisällä jos sitä vertaa esimerkiksi johonkin ranskalaiseen ankanpaistikastikkeeseen, jonka valmistukseen kaikki sisäelimet, aivot, valikoidut viinit, hienot mausteheinät ja tuntien työ luovat syvästi inhimillisen, balzac-omaisen, makuhermoon syvälle poraavan haltioittavan nautinnon. Ei, leivos on oopperaa, speaktaakkelia, avokaulaisiin pukuihin ja timanttien loisteeseen silmän kiinnittävää taidetta. Mutta samalla se on yksinkertainen nopea sämpylä ja seisomapaikat viidennerkerroksen galleriassa täynnä tuntikausia jonottanutta, innostuksesta läikähtyvää, mutta niin vihellyksiin valmista opiskelijanuorisoa.

Wienin Valtionooppera on loistavimpia alansa taidelaitoksia koko maailmassa. Se ei ehkä ole samassa määrin uutta luova ja kokeileva kuin Münchenin tai Hampurin oopperat, mutta sen fantastisen laaja ohjelmisto, joka käsittää kaikki vähänkin merkittävät musiikkidraaman teokset jatkuvassa esitysvälmiudessa, tarjoaa ilta illan jälkeen täpö-täysille katsomoille nautintoa koko rahan edestä. Lippujen hinnat ovat 3000—75 markkaan ja akustiikka on joka paikassa erinomainen.

Valtionoopperan sielu on Herbert von Karajan. Hän on tämän hetken oopperan ja musiikkielämän ehkä energisin henkilö. Mercedes 300 SL ja yksityislentokone takaavat nopean siirtymisen paikasta toiseen. Hän on johtanut Sibeliuksen problemaattisen neljännen sinfonian unohtumattomalla tavalla. Ohjaajana hän häivyttää Wagnerin Tristanin toisen näytöksen ylipitkän lemmendueton ylimaalliseen siniseen hämääseen, jossa Birgit Nilssonin ja Wolfgang Windgassenin suurenmoiset ääni-instrumentit kutovat lumouksen verkon pahimmankin anti-wagneristin ympärille.

Luulen, että meidän aikanamme taiteellisen luomisen painopiste on siirtymässä ratkaisevasti esittävän, jälleenluovan taiteen alalle. Tietomme menneestä kulttuurista, historiallinen näkemys, nykyaikainen tiedoitussysteemi, levyt, radio ja televisio ovat saaneet aikaan niin suuren tietoisuuden siitä, miten mikin taideteos olisi esitettävä tai arvostettava, että yleiset vaatimukset ovat fantastisen korkeat. Samalla musiikin ja kirjallisuuden luominen uusien teoksien mielessä on hirvittävän vaikeata. Painopiste on «uudessa», hinnalla millä hyvänsä on luotava uusi teknillinen systeemi sanottavaansa varten. Eiväthän kriitikot voi muuten löytää mitään kiitollista ainesta pohdintoihinsa ja vähänkin vanhastava tekotapa panee vertaamaan tunnettuihin mestariteoksiin, joiden intensiteetti ei ole ylitettävissä.

Sen sijaan esittävään taiteeseen kohdistuva suuri mielenkiinto ja korkeat vaatimukset ovat täysin ymmärrettäviä. Kaikki voidaan tehdä

BERTOLT BRECHT

KERJÄLÄIS- ROMAANI

«Vain se joka elää hyvinvoinnissa elää mukavasti» — tämä 'Kerjäläisopperasta' tuttu 'Balladi miellyttävästä elämästä' on Bertolt Brechtin juuri suomeksi ilmestyneen 'Kerjäläisromaanin' groteskin hullunkurisena perussävelenä. Yhteiskuntasatiirina vuosisatamme parhaita.

Tammen Keltainen kirjasto n:o 21.
Suomentanut Aarno Peromies. 328 sivua, 640/980 mk.

TAMMI

vielä paremmin ja aidommin. Interpretaatio tähtää vaikutuksen siirtoon suuriin joukkoihin. Keskeneräisestä sinfoniasta saa nykyään aina irti jotakin enemmän kuin muusikko uuden sellaisen säveltämisestä.

Bergin Wozzeck tekee näyttämöllä järkyttävän vaikutuksen. Se kuvaa määärättyä hajoamisprosessia samalla tavalla tavoin kuin Faulknerin romaanit. Luigi Nonon *Il Canto Sospeso*ssa — huolimatta sen erinomaisesta viime sodan kärsimyksiä kuvaavasta tekstistä — ei enää pääse syntymään musikaalista synteisiä, hajoaminen on jo tapahtunut. Sen sijaan Poulenc onnistuu Karmeliittojen keskusteluissa erinomaisesti omaperäisellä, mutta ei mitenkään radikaalisella tyyllillä luomaan ylläpitävän näyttämöesityksen.

Minusta *My Fair Lady* ja hyvin esitetty Puccinin ooppera on parempaa ja aidompaa taidetta juuri tänä päivänä kuin liian suurten syvyyteen ja omaperäisyyteen tähtäävien vaatimusten pohjalla tehty «vakava» taideteos. Musical comedy ja ooppera ovat mahdollisia taidemuotoja sen takia, että niissä on pakko ottaa huomioon näyttämön vaatimukset ja kontakti katsomoon. Taide ei elä tyhjiössä. Ja jos nykyään ihmisten pääasiallinen tarkoitus elämässä on hankkia auto ja kotitalouskoneita ja käyttäytyä yhä samankaltaisemmin niin mistä uutta luova taiteilija löytää materiaalinsa. Meillä oli viimeinen sotamme ja saimme Tuntemattoman Sotilaan mekin ja siihen se isänmaallisuus aidossa mielessä päättyikin. Seuraava sota tulee tapahtumaan jo niin suurissa puitteissa, ettei siinä voi olla enää kysymys kenenkään kotiliedestä ja normaaleista inhimillisen vihan tunteista, oikeuden ja epäoikeuden elementaari-käsityksistä.

Historiallinen ajattelutapamme on opettanut meidät vaatimaan yhä uusia sinfonioita ja eepoksia. Miksi? Historiahan nimenomaan osoittaa, että on olemassa kausia, jolloin ei luoda mitään merkittävää uutta, mutta laitetaan kaupunkien vesijohdot kuntoon ja pystytetään joka puistoon patsaita, jotka nyt sentään täyttävät jonkinlaiset vaatimukset.

Françoise Sagan totesi, ettei sukupuoli ole enää tabu, eikä edes niin hauskaakaan. Sanoessamme hänen kanssaan tervetuloa ikävä ei ole kuitenkaan syytä vai-pua mielenmasennukseen, josta vanha hyvän ajan perhelääkäri tapasi varoittaa. Olkaamme tyytyväisiä aleksandrialaisia, käykäämme oopperassa ja syökäämme hyviä leivoksia. Ajanviete ja esittävä taide on aikamme valttia. Jos arava-asukas ei enää pysty ja viitsi lyödä vaimoaan tai puukottamaan tämän rakastajaa muuten kuin alkoholin vaikutuksen alaisena niin voim-mehan nauttia entisten intohimojen täyteläisestä kuvauksesta teatterissa. Meissä on enää hyvin vähän mr. Doolittleä ja onneensa luottavaa elämän taiteilijaa, mutta aito nauru katsomossa on ainakin lähinnä parasta ja itkeä voi sentään toki oopperassa.